

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

УДК 378.014(477)

С. М. ДОМБРОВСЬКА

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Розглянуто основні аспекти застосування інноваційних технологій у процесі здобуття освіти. Проведено дослідження економічної ефективності дистанційного навчання як інноваційної освітньої технології. Поставлено та вирішено завдання оцінки стану розвитку інноваційних освітніх технологій в Україні та аналізу сучасних технологій дистанційного навчання. Обґрунтовано механізм економії від масштабу освітньої діяльності.

Ключові слова: інформаційні технології, національні системи освіти, ефективність дистанційне навчання.

This article deals with main aspects of using innovation technologies during education. The research of an economical efficiency of remote studying as an innovation educational technology is carried out. The tasks of estimation the innovation educational technologies development in Ukraine and analysis of modern technologies of remote studying are put and solved by the author. The mechanism of economies of scale educational activities.

Key words: information technology, national education system, the effectiveness of remote studying.

Дистанційне навчання, зародившись у кінці ХХ ст., увійшло до ХХІ ст. як одна з найбільш ефективних і перспективних систем підготовки фахівців. Поява і активне поширення дистанційних форм навчання є адекватним відгуком системи освіти багатьох країн на процеси інтеграції, що відбуваються у світі, рух до інформаційного суспільства.

В Україні дистанційні форми навчання донедавна не застосовувалися в широкому масштабі із-за низки об'єктивних причин – в основному із-за недостатнього розвитку і широкого застосування технічних засобів нових інформаційних і телекомунікаційних технологій. Нині створено технічні передумови для широкого використання дистанційного навчання в освіті. Більше того, намітилося відставання реалізації ідей дистанційної освіти від можливостей, що надаються технічними засобами.

Останніми роками на заході і в Україні набув поширення термін E-learning – процес навчання, що відбувається, в електронній формі через мережу інтернет або інтернет з використанням систем управління навчанням. Програмне забезпечення для E-learning представлено як простими статичними HTML-сторінками, так і складними системами управління навчанням (LMS) і навчальним контентом (LCMS), що використовується в корпоративних комп'ютерних мережах.

Успішне впровадження електронного навчання ґрунтується на правильному виборі програмного забезпечення, відповідне конкретним вимогам, цілям і завданням, що пред'являються до нього організацією.

Зазначену проблематику досліджували сучасні українські дослідники О. Долбій [2], Н. Ушенко [8], Е. Лімачко [5] та інші. Проблематику дистанційного навчання можна знайти в працях А. Анісімова [1], Н. Кравченка [3], В. Степанова [7], В. Левчука [4] та інших. Згадані автори розглядають здебільшого такі питання: упровадження дистанційної освіти (ДО) у вищих навчальних закладах, визначення принципів, за якими вона здійснюється, та засобів, які при цьому використовуються.

Метою статті є аналіз механізмів державного регулювання впровадження дистанційної форми навчання у вищих навчальних закладах України.

Характерною ознакою сучасного інформаційного суспільства є глобальна інформатизація, яка істотно впливає на освітні процеси, зокрема на вищу освіту, та зумовлює постійний розвиток систем дистанційного навчання (ДН) у вищих навчальних закладах. Популярність такого виду освіти зумовлена причинами, серед яких виділимо такі:

- 1) потреба в підготовці високого рівня фахівців;
- 2) відсутність ВНЗ на периферії;
- 3) необхідність постійного підвищення кваліфікації працівників обумовлена бурхливим розвитком технологій управління процесами, а також збільшенням кількості продуктів науково-технічного прогресу.

Нашій країні потрібна нова якісна масова освіта (не для заміни традиційної, а для її доповнення), яка спроможна реалізувати потенціал працівників і роботодавців задля забезпечення соціального замовлення. Такі методи, як створення нових закладів освіти, не є рентабельним. Тому закономірним процесом є упровадження дистанційної освіти (ДО). Згідно з “Положенням про дистанційне навчання”, найнижчою ланкою – локальний центр СДО – є навчальний заклад, який повинен мати доступ до телекомунікаційних мереж, сучасну комп'ютерну базу та підготовлений кадровий склад [2]. Функціями цих закладів освіти є розробка дистанційних курсів, створення державної бібліотеки дистанційних курсів, здійснення навчання за дистанційними технологіями. Безперечно, створення дистанційного курсу і його реалізація є процесом колективним. Можна говорити про створення дистанційного курсу однією особою або двома. Але якість вихідного продукту не матиме максимальної якості. Набагато кращих результатів можна досягти, якщо між членами команди, яка створює дистанційний курс, чітко розподілені зобов'язання.

Тому для правильного функціонування дистанційного навчання необхідне кадрове забезпечення. Якісна підготовка курсу забезпечується не тільки якісним вмістом, але і структурованістю, системною організацією, забезпеченням адаптації, мотивацією, системою контролю, співробітництвом, а також використанням для доставки цього курсу слухачам апаратного і програмного забезпечення комп'ютерної та іншої техніки. Отже, в команді зі створення і експлуатації курсу повинні брати участь розробник-тьютор-методист, методолог, дизайнер, менеджер-адміністратор та ін. Кожен з членів команди повинен знати пропонувану концепцію дистанційного навчання, погодитися з нею, вносити в роботу команди свою частку на високому професійному рівні [3]. Необхідними вміннями кадрового складу дистанційного навчання є спілкування зі студентами, знання їх особистих запитів та інтересів, постійна участь у вдосконаленні процесу, відповідальність за належну якість роботи і, безумовно, здатність працювати в колективі. Інколи складається уявлення, що успішний розвиток дистанційної освіти залежить лише від наявності і сучасності засобів телекомунікації. Але це невірно. Дистанційна освіта – це, в першу чергу, форма навчання, і всі притаманні традиційній освіті ознаки тут також присутні. Організаційна структура повинна займатися організацією навчального процесу та його методичного забезпечення, а не лише технічними аспектами. Такий підхід є важливим через те, що управління дистанційним навчанням залишається невідпрацьованою ланкою. Це стосується також і організаційно-економічного забезпечення дистанційної освіти.

Обов'язковою умовою впровадження дистанційного навчання є наявність фахівців у команді, яка створює курс. Кожен член цієї групи повинен розуміти, сприймати і застосовувати основні принципи дистанційного навчання. Це можна реалізувати, наприклад, через дистанційний курс для професорсько-викладацького складу, який діє в межах однієї лабораторії в навчальному закладі, де одночасно будуть відпрацьовуватися навички, виникатимуть і вирішуватимуться питання.

Організація впровадження дистанційних освітніх технологій у вищих навчальних закладах неможлива без визначення зрозумілого механізму нормування і стимулювання роботи викладачів, захисту їх авторських прав, створення фонду електронних матеріалів і банку атестованих дистанційних курсів. Тому варто запровадити регламентні документи із визначеними положеннями про організацію і супровід курсів дистанційного навчання [5].

Заміною навчальної аудиторії традиційного навчання є віртуальне навчальне середовище. Його можна успішно створювати на основі безкоштовних чи відкритих інструментальних засобів, які перевірені світовою та вітчизняною практикою. Цей крок відразу зекономить кошти на придбанні програмного забезпечення. Також можна використовувати розроблені власними силами навчальні середовища в рамках навчального проекту студента або групи студентів, які будуть якнайкращим чином пристосовані до потреб даного курсу. Незважаючи на досить об'ємний перелік позитивних якостей дистанційної освіти, на сьогодні має місце низка проблем.

По-перше, необхідність визначення цільової аудиторії, оскільки за психологічними показниками далеко не всі споживачі освітніх послуг здатні до виключно самостійного засвоєння навчального матеріалу, особливо з дисциплін, які мають складний характер і потребують природно закладених здатностей до аналітичного мислення.

По-друге, визначення пріоритетних напрямків застосування дистанційного навчання (здобуття другої вищої освіти, перепідготовка та підвищення кваліфікації, здобуття основної освіти).

По-третє, прийняття рішення щодо ліцензування окремих обсягів підготовки за дистанційною формою або використання ліцензованих обсягів заочної форми навчання. Окрім того, є складна проблема ідентифікації дистанційних студентів, контролю за виконанням завдань у реальному часі, електронного підпису тощо. Але найбільшою проблемою у сфері дистанційного навчання на цей час є його нормативно-правова неврегульованість, а звідти – і різне розуміння та бачення дистанційної освіти як у цілому, так і в деталях [4].

У зв'язку з цим, для подальшої роботи необхідно розробити такі нормативні документи:

- положення про ліцензування та акредитацію дистанційної форми навчання;
- положення про локальний і базовий центри системи дистанційного навчання;
- положення про експертизу в системі дистанційного навчання; положення про банк атестованих дистанційних курсів;
- положення про організацію навчального процесу з використанням технологій дистанційного навчання;
- умови щодо захисту інтелектуальної власності та авторських прав у системі дистанційного навчання;
- методичне та дидактичне забезпечення для впровадження дистанційного навчання за визначеним переліком напрямів і спеціальностей.

Таким чином, аналіз ринку освітніх послуг України довів, що на сьогодні зростає попит на нетрадиційні підходи до отримання освіти. Найбільшої популярності набуває дистанційна форма навчання, оскільки вона значно розширює доступ до освіти незалежно від місця проживання; не потребує відмови від заробітків на час навчання; створює можливість одержувати освіту на робочому місці, в домашніх умовах або в навчальному центрі без відриву від роботи; надає можливість людям з додатковими потребами отримати повноцінну освіту. В Україні вона завойовує чільне місце поряд зі стаціонарною формою навчання, створює конкуренцію заочної. Уже багато університетів пропонують її своїм потенційним студентам.

Отже, розвиток технологічних інновацій приводить до збільшення пропозицій у сфері освіти. Різко підсилюється конкуренція між навчальними закладами, боротьба за споживача освітніх послуг, що є принципово необхідним для розвитку ринкових відносин у сфері освіти. Освітні послуги на базі нових технологій надаються різними соціальними інститутами, для яких освіта не є

головною метою – підприємствами, музеями тощо, тобто розвивається неформальна освіта.

Телекомунікації сприяють розширенню освітнього простору, його глобалізації, наданню освітніх послуг незалежно від територіальних розподілів і національних границь. Процеси, що відбуваються в українській освіті, спричиняють зміну підходів у підготовці фахівців, вимагають постійних досліджень для підвищення ефективності освіти внаслідок економії на витратах у ході розширення масштабів надання освітніх послуг. Розвиток дистанційної освіти в Україні вже пройшов два фундаментальні етапи становлення. Але цього недостатньо, щоб відповідати вимогам інформаційного суспільства й забезпечити повноцінне входження країни в міжнародний освітній простір. Існуючі проблеми вирішуються, тому надалі можна буде говорити про приближення системи ДО України до ідеалів систем розвинених європейських країн.

Література:

1. *Анисимов А. М.* Работа в системе дистанционного обучения MOODLE : учеб. пособие. – 2-е изд. испр. и дополн. / А. М. Анисимов. – Х. : ХНАГХ, 2009. – С. 15–26.
2. *Долбій О. В.* Вплив освіти на розвиток людського потенціалу / О. В. Долбій // Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи : зб. матеріалів V студ. наук.-практ. конф., 22 квітня 2010 р. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2010. – С. 45–48.
3. *Кравченко Н. А.* Система дистанционного обучения как один из факторов повышения уровня конкурентоспособности государства / Н. А. Кравченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Экономика”. – 2007. – Т. 20 (59). – № 1. – С. 90–95.
4. *Левчук В. Г.* Работа Центра электронного обучения Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина в контексте Положения о дистанционном обучении МОНУ / В. Г. Левчук // Проблемы сучасної освіти : зб. наук.-метод. пр. – Вип. 5. – У 2 ч. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2014. – С. 34–41.
5. *Лімачко Е. Е.* Человеческий капитал в современной экономике – некоторые теоретические аспекты [Электронный ресурс] / Е. Е. Лімачко. – Режим доступа : <http://econom.nsc.ru>.
6. *Прушківська Е. В.* Людський капітал: проблеми та перспективи / Е. В. Прушківська, А. В. Переверзева // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. ст. Економічні науки. – Запоріжжя, 2009. – № 1 (4). – С. 155–160.
7. *Степанов В. К.* Про дистанційне навчання [Електронний ресурс] / В. К. Степанов. – Режим доступу : <http://www.iatp.kharkov.ua>.
8. *Ушенко Н. В.* Напрями відтворення людського капіталу та їх вплив на економічний розвиток країни / Н. В. Ушенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 9 (88). – С. 151–157.

Надійшла до редколегії 16.09.2014 р.